

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การบริหารจัดการความสัมพันธ์กึ่งคู่แข่งกึ่งหุ้นส่วน:
กรณีศึกษา การส่งเสริมความร่วมมือไทย-เวียดนาม
ภายใต้กรอบความสัมพันธ์หุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน

จัดทำโดย นายจักรกริช เรืองขจร
รหัส 15031

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การบริหารจัดการความสัมพันธ์กึ่งคู่แข่งกึ่งหุ้นส่วน:
กรณีศึกษา การส่งเสริมความร่วมมือไทย-เวียดนาม
ภายใต้กรอบความสัมพันธ์หุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน

จัดทำโดย นายจักรกริช เรืองขจร
รหัส 15031

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ สุพทุธิกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต อุ่ม เมฆานนท์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต วรเดช วีระเวคิน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ไทยกับเวียดนามมีการติดต่อไปมาหาสู่กันมากกว่า 400 ปี โดยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีรูปแบบที่ค่อนข้างพิเศษ กล่าวคือ เป็นคู่แข่งในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการแข่งขันบทบาทในภูมิภาค เนื่องจากความคล้ายคลึงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนเป้าหมายการพัฒนาประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน ไทยกับเวียดนามมีผลประโยชน์ร่วมกันในหลายด้าน สามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันได้หลายมิติ มีการลงทุนของไทยในเวียดนามจำนวนมากและเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์แบบคู่แข่งกึ่งหุ้นส่วนจะช่วยให้ไทยสามารถวางยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม ทั้งในมิติการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม/วัฒนธรรม เพื่อเปลี่ยนบริบทการแข่งขันเป็นความร่วมมือภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะในโอกาสที่ไทยและเวียดนามเห็นชอบร่วมกันที่จะยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) ในเร็ว ๆ นี้ โดยผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎีความร่วมมือระหว่างประเทศของ Robert O. Keohane เป็นพื้นฐานในการอธิบายสาเหตุที่ทั้งสองประเทศควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน และใช้ทฤษฎีด้านการพัฒนา ได้แก่ แนวคิดเรื่อง Dual Sector Model เป็นกรอบในการวิเคราะห์แนวทางการร่วมมือที่สามารถใช้จุดแข็งของแต่ละประเทศสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ ได้

จากแนวคิดข้างต้น ผู้ศึกษาได้ระบุสาขาความร่วมมือที่มีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงผ่านการอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายของทุนและทรัพยากรมนุษย์และการส่งเสริมการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังเสนอให้มีการบรรจุความร่วมมือเหล่านี้ในแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี ที่จะจัดทำขึ้นในโอกาสการยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Plan of Action to Implement the Thailand-Vietnam Comprehensive Strategic Partnership 2025-2030) โดยเฉพาะการขยายความร่วมมือไปในมิติใหม่ ๆ ที่ยังมีได้ถูกบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการฉบับเดิม เช่น ความมั่นคงทางทะเล ความร่วมมือสามฝ่ายในกรอบอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงกับหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาจากนอกภูมิภาค การใช้ประโยชน์จากกลไกภาคเอกชนและประชาสังคม และการจัดตั้งกลไกใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน ตลอดจนกลไกย่อยอื่น ๆ รายสาขา ในขณะเดียวกัน ไทยควรใช้ความระมัดระวังกรณีที่เวียดนามอาจบรรจุความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงบางเรื่องที่เป็นประเด็นอ่อนไหว เช่น ความร่วมมือด้านการส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่อาจเป็นช่องทางในการขอให้ไทยส่งตัวกลุ่มบุคคลที่ถูกระบุว่าเป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเวียดนาม เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานส่วนบุคคลฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเข้ารับการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) รุ่นที่ 15 ของกระทรวงการต่างประเทศ โดยได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนข้อมูลจากกัลยาณมิตรจำนวนมากทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนไทยในเวียดนาม รวมทั้งได้รับความกรุณาจากกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์ (นางสาววีรกา มุทิตาภรณ์) ตลอดจนความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานในสถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์ ให้สามารถเข้ารับการอบรมได้ถึง 8 สัปดาห์ แม้จะเป็นเวลาที่สถานกงสุลใหญ่ฯ มีภารกิจสำคัญจำนวนมาก ซึ่งหากขาดการสนับสนุนต่าง ๆ ข้างต้น รายงานฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ ผู้เขียนจึงขอแสดงความขอบคุณสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ และผู้สนับสนุนทุกท่านมา ณ ที่นี้

จักรกริช เรืองขจร

กันยายน 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา	1
1.2 ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน	3
บทที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา	6
2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา	6
2.2 การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา	7
2.3 สรุปผลการศึกษา	16
บทที่ 3 ข้อเสนอ	19
3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย	19
3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	21
บรรณานุกรม	23
ประวัติผู้เขียน	25

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	มูลค่าการค้าระหว่างเวียดนามกับคู่ค้าสำคัญ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)	10
ตารางที่ 2	มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับคู่ค้าสำคัญ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)	10

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม	8
ภาพที่ 2	โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย	9

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา

ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1976 ภายหลังจากสงครามอินโดจีนและการรวมประเทศ โดยตลอด 48 ปีที่ผ่านมา ไทยและเวียดนามมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โดยมีพื้นฐานมาจากมาตรการต่าง ๆ ของไทยในช่วงที่เวียดนามได้รับผลกระทบจากสงคราม อาทิ นโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” และนโยบายให้สัญชาติแก่บุตรหลานชาวเวียดนามโพ้นทะเลในไทย ตลอดจนการให้การยอมรับทางกฎหมายและทางสังคมแก่ชาวเวียดนามโพ้นทะเลในไทย แม้แต่โฮจิมินห์ นายกรัฐมนตรีและประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (ในขณะนั้น) ก็เคยใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดนครพนม ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์

ทั้งสองประเทศได้ยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) เมื่อปี ค.ศ. 2013 และหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่เข้มแข็ง (Strengthened Strategic Partnership) เมื่อปี ค.ศ. 2019 และล่าสุด ในการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission on Bilateral Cooperation: JCBC) ไทย-เวียดนาม ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 2024 ซึ่งมีรัฐมนตรีต่างประเทศของไทยและเวียดนามเป็นประธานร่วม ทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกันที่จะยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) โดยจะประกาศอย่างเป็นทางการในโอกาสที่นายกรัฐมนตรีของไทยเยือนเวียดนามเพื่อเป็นประธานร่วมในการประชุมร่วมนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (Joint Cabinet Retreat: JCR) ครั้งที่ 4 ในช่วงปลายปี ค.ศ. 2024

ทั้งนี้ นอกจากการประชุมร่วมนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เวียดนามมีกับประเทศไทยเพียงประเทศเดียว และการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีแล้ว ไทยและเวียดนามยังมีคณะกรรมการร่วมด้านการค้า (Joint Trade Committee: JTC) ซึ่งมีรัฐมนตรีพาณิชย์ของไทยและรัฐมนตรีการค้าและอุตสาหกรรมของเวียดนามเป็นประธานร่วม ตลอดจนกลไกภาคประชาสังคมและธุรกิจ เช่น สมาคมมิตรภาพไทย-เวียดนาม/สมาคมมิตรภาพเวียดนาม-ไทย (และการประชุมร่วมระหว่างทั้งสองสมาคม) สภาธุรกิจไทย-เวียดนาม

และหอการค้าและอุตสาหกรรมไทยในเวียดนาม ช่วยขับเคลื่อนความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของทั้งสองประเทศ

ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่า ไทยกับเวียดนามมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพิเศษ กล่าวคือ เป็นคู่แข่งในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากความคล้ายคลึงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนเป้าหมายการพัฒนาประเทศ อาทิ Vietnam Vision 2045 และ Thailand Vision 2030 “IGNITE THAILAND” ซึ่งต่างตั้งเป้าหมายที่จะเป็นศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ผ่านมาที่เวียดนามมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว สามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภายใต้บรรยากาศสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ที่ก่อให้เกิดการย้ายและขยายฐานการผลิตของบริษัทเทคโนโลยีของสหรัฐฯ และพันธมิตร ไปยังประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค ซึ่งเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีประสบความสำเร็จในการดึงดูดการลงทุนภายใต้บริบทดังกล่าว ทำให้หลายภาคส่วนในไทยแสดงความกังวลต่อระดับความสามารถในการแข่งขันของไทยเมื่อเทียบกับเวียดนาม ตลอดจนผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยในอนาคต หากจะต้องแย่งชิงการลงทุนและตลาดของสินค้าประเภทเดียวกันเพิ่มมากขึ้น

ในขณะเดียวกัน ไทยกับเวียดนามมีผลประโยชน์ร่วมกันในหลายด้าน สามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันได้หลายมิติ มีการลงทุนของไทยในเวียดนามจำนวนมากและเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดย ณ สิ้นปี ค.ศ. 2023 ไทยมีเงินลงทุนโดยตรงสะสมในเวียดนาม 13,180 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก รองจาก ฮองกง สิงคโปร์ และเนเธอร์แลนด์¹ โดยอาจนับเป็นอันดับหนึ่งหากพิจารณาว่า การลงทุนของไทยในฮองกง สิงคโปร์ และเนเธอร์แลนด์ มักเป็นเพียงทางผ่านเพื่อการลงทุนในประเทศอื่น ในขณะที่เวียดนามเองเริ่มมีการลงทุนในไทยเพิ่มมากขึ้น โดย ณ สิ้นปี ค.ศ. 2023 เวียดนามมีเงินลงทุนสะสมในไทย 45.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยการลงทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุด คือ การเปิดสายการบินไทยเวียดเจ็ตร่วมกับสายการบินกานต์แอร์ เมื่อปี ค.ศ. 2014. ซึ่ง ณ สิ้นปี ค.ศ. 2023 สายการบินไทยเวียดเจ็ทมีสินทรัพย์รวม 1,926.82 ล้านบาท (ประมาณ 56.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) โดยสายการบินเวียดเจ็ทซึ่งเป็นบริษัทแม่เป็นผู้ถือหุ้น ร้อยละ 9

¹ ธนาคารแห่งประเทศไทย, [EC_XT_064 : ยอดคงค้างเงินลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ/เขตเศรษฐกิจ](#), [ออนไลน์], 2567, แหล่งที่มา:

https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=817&language=TH.

² ธนาคารแห่งประเทศไทย, [EC_XT_063 : ยอดคงค้างเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ/เขตเศรษฐกิจ](#), [ออนไลน์], 2567, แหล่งที่มา:

https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=816&language=TH.

นอกจากนี้ ไทยและเวียดนามต่างเป็นประเทศขนาดกลางที่มีบทบาทสำคัญในอาเซียนและอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งแม้ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้หลายครั้งไทยและเวียดนามต้องแย่งชิงการมีบทบาทนำในเวทีต่าง ๆ และการสร้างพันธมิตรทางการเมืองระหว่างประเทศกับมหาอำนาจ แต่ทั้งสองประเทศสามารถร่วมกันผลักดันประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาคและอนุภูมิภาคได้ โดยเฉพาะในบริบทการเมืองระหว่างประเทศและการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ

ที่ผ่านมา เวียดนามได้รับความสนใจจากภาคส่วนต่าง ๆ ของไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามครอบคลุมทั้งมิติการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม/วัฒนธรรม ซึ่งไม่สามารถละเลยเรื่องใดไปได้ โดยเฉพาะเมื่อค่านึงว่า เวียดนามมองประเทศไทยเป็นพันธมิตรในด้านการเมืองระหว่างประเทศที่สามารถสนับสนุนเวียดนามในด้านต่าง ๆ ได้ อาทิ การคานอำนาจของมหาอำนาจ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ประเด็นทะเลจีนใต้ และความร่วมมือด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

การศึกษาฉบับนี้จึงใช้กรณีศึกษาเกี่ยวกับการที่ไทยและเวียดนามบรรลุข้อตกลงร่วมกันที่จะยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน ซึ่งเป็นระดับความสัมพันธ์ที่สูงที่สุดของเวียดนาม และปัจจุบันมีเพียง 7 ประเทศ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับดังกล่าวกับเวียดนาม³ โดยไทยจะเป็นประเทศแรกในอาเซียน และประเทศเดียวในกลุ่ม G20 ซึ่งสะท้อนมุมมองของเวียดนามที่เห็นไทยเป็นมากกว่าหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ โดยการศึกษาจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามอย่างรอบด้าน และใช้ทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและทฤษฎีด้านการพัฒนาตลอดจนบริบทการเมืองระหว่างประเทศและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ อาทิ ภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาค/การแข่งขันของมหาอำนาจ รวมถึงผลกระทบจากเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มาประกอบการจัดทำข้อเสนอทางยุทธศาสตร์ เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทยกับเวียดนามภายใต้กรอบหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้านข้างต้น

1.2 ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน

การศึกษาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (แผนระดับที่ 1) โดยเฉพาะ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง รวมทั้งยังสอดคล้องกับ

³ ประกอบด้วยจีน รัสเซีย อินเดีย เกาหลีใต้ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ประเด็นการต่างประเทศ)⁴ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13⁵ (แผนระดับที่ 2)

ทั้งนี้ การศึกษาเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาค พ.ศ. 2566-2570 (ค.ศ. 2023-2027) ของกระทรวงการต่างประเทศ (แผนระดับที่ 3) ซึ่งเน้น

1) ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจและประเทศยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอย่างสมดุล เพื่อลดความเสี่ยงจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจหรือคู่ขัดแย้งในภูมิภาค

2) สนับสนุนการบริหารจัดการความขัดแย้งในภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพผ่านกลไกต่าง ๆ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนและใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS)

3) เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่กับประเทศในภูมิภาคและอนุภูมิภาค รวมถึงความมั่นคงด้านพลังงาน ความมั่นคงทางอาหาร ความร่วมมือดิจิทัล และการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

4) ส่งเสริมบทบาทของไทยในการกำหนดมาตรฐานและกฎเกณฑ์ด้านการค้าการลงทุนของภูมิภาค และการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคและอนุภูมิภาค ทั้งด้านกายภาพ และกฎระเบียบ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากความตกลงทางเศรษฐกิจและเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ

5) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากฐานวัฒนธรรมของไทยผ่านการใช้ Soft Power

ทั้งนี้ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์ เป็นหนึ่งในสองสำนักงานผู้แทนทางการทูต/กงสุลในเวียดนาม นอกเหนือจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮานอย โดยมีเขตอาณารับผิดชอบ 19 จังหวัด และ 3 นคร ในภาคกลางและภาคใต้ของเวียดนาม ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีการลงทุนของไทยและชุมชนไทยหนาแน่น รวมทั้งโครงการลงทุนของไทยในต่างประเทศ ที่มีมูลค่าสูงที่สุดในปัจจุบัน⁶ เป็นที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์ของไทย 3 แห่ง⁷ และที่ตั้งของสำนักงานใหญ่

⁴ แผนย่อยที่ 2.2 ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ และแผนย่อยที่ 2.1 ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ

⁵ หมายเหตุที่ 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุน และยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค

⁶ โครงการลงทุนเงิน ปีโตรเคมีคอลส์ (LSP) ของบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย (จำกัด) มหาชน มูลค่ากว่า 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

⁷ ธนาคารกรุงเทพ สาขานครโฮจิมินห์ ธนาคารไทยพาณิชย์ (มีเพียงสาขาเดียวในเวียดนาม อยู่ที่นครโฮจิมินห์) และธนาคารกสิกรไทย (มีเพียงสาขาเดียวในเวียดนาม อยู่ที่นครโฮจิมินห์)

บริษัทข้ามชาติทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยสถานกงสุลใหญ่ฯ มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับ คณะกรรมการบริหารสถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์ (ทีมประเทศไทย) ซึ่งประกอบด้วยสำนักงาน ส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครโฮจิมินห์ ททท. สำนักงานโฮจิมินห์ สำนักงานส่งเสริมการลงทุน ณ กรุงฮานอย (เขตอาณาครอบคลุมพื้นที่ในเขตกงสุล) และสำนักงานผู้แทนธนาคารเพื่อการส่งออก และนำเข้า งานศึกษาฉบับนี้จึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนแผนทั้ง 3 ระดับในภาคกลางและ ภาคใต้ของเวียดนาม โดยเฉพาะในมิติเศรษฐกิจและสังคม/วัฒนธรรม

บทที่ 2

การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา

2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา

จากการประจําการในนครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนามมากกว่า 2 ปี ผู้เขียนมีความสนใจความสัมพันธ์กึ่งคู่แข่งกึ่งหุ้นส่วนระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยเฉพาะแนวทางการเปลี่ยนมุมมองของสาธารณชนจากการแข่งขันเป็นการส่งเสริมความร่วมมือ บนสมมติฐานของทฤษฎีความร่วมมือระหว่างประเทศของ Robert O. Keohane⁸ ซึ่งระบุว่า สองประเทศมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันหากมีผลประโยชน์ร่วมและปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ โดยใช้โอกาสที่ทั้งสองประเทศเห็นชอบร่วมกันที่จะยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้านเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ เพื่อให้สามารถตอบคำถามได้ว่า ภายใต้ความสัมพันธ์กึ่งคู่แข่งกึ่งหุ้นส่วน ไทยและเวียดนามควรร่วมมือกันอย่างไรเพื่อประโยชน์ร่วมของทั้งสองประเทศ ผ่านการวิเคราะห์สาขาต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีการแข่งขัน และสาขาต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีหรือสามารถมีความร่วมมือเพื่อใช้จุดแข็งของแต่ละฝ่ายสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ ตามทฤษฎีความร่วมมือระหว่างประเทศของ Robert Keohane ประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะหวาดระแวงซึ่งกันและกัน และแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คนส่วนใหญ่เชื่อว่า มหาอำนาจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและบังคับใช้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ความร่วมมือระหว่างประเทศจึงถูกยึดโยงกับการมีมหาอำนาจ แต่ Robert Keohane ได้เสนอแนวคิดใหม่ว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศสามารถเกิดขึ้นได้แม้ไม่มีมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ เนื่องจากแต่ละประเทศเล็งเห็นข้อจำกัดของการดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวที่จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากความร่วมมือ โดยเฉพาะในกรณีที่แต่ละประเทศมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน (interdependency) เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดย Robert Keohane ระบุว่า การมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests) จะนำไปสู่การสร้างกรอบกลไกความร่วมมือ (institution) โดยกรอบกลไกเหล่านี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นระหว่างรัฐ มีผลเสมือนพันธะสัญญาและความตกลงที่ให้ต่างฝ่ายมั่นในการจับมือทำงานร่วมกันได้ (collective action) เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ลดการหักหลัง (defect) เพิ่มความโปร่งใสและความต่อเนื่องในปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้ ตัวกรอบกลไกจะ

⁸ Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984)

สามารถดำรงต่อไปได้เรื่อย ๆ トラบไตที่ยังเป็นประโยชน์ต่อประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืน

2.2 การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา

2.2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างไทยกับเวียดนาม

พัฒนาการและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนามระหว่างทศวรรษที่ 1980-2020 เศรษฐกิจเวียดนามมีพื้นฐานมาจากการทำการเกษตร ภายหลังจากสงครามอินโดจีนและการรวมประเทศระหว่างเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ เมื่อปี ค.ศ. 1975 ภายใต้อำนาจปกครองแบบสังคมนิยม เศรษฐกิจของเวียดนามในขณะนั้นซึ่งใช้ระบบสังคมนิยมเต็มรูปแบบเน้นการกำหนดราคาและการจัดสรรทรัพยากรโดยรัฐประสบปัญหาทั้งจากผลกระทบของสงคราม ภัยธรรมชาติ และการพึ่งพาความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต (ในขณะนั้น)

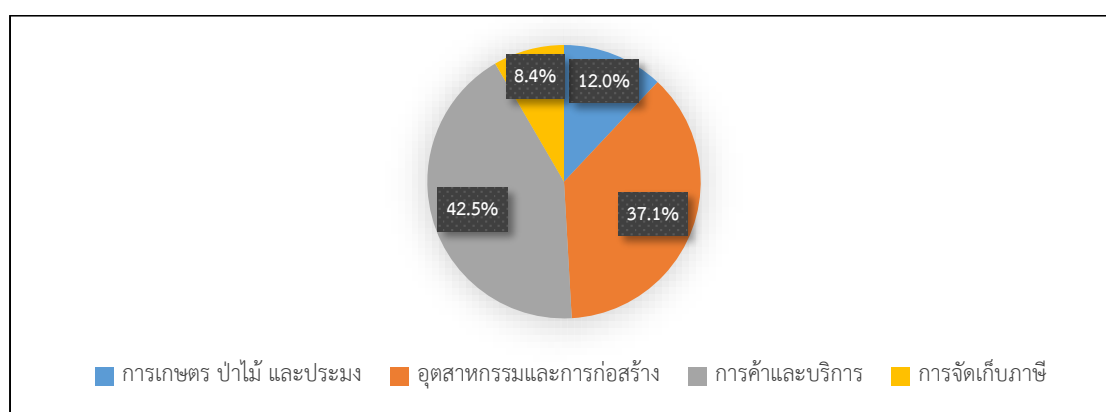
จากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลเวียดนามภายใต้การนำของนายเหงียน วัน ลีญ เลขาธิการคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม คนที่ 8 ได้ประกาศนโยบาย Doi Moi หรือการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. 1986 โดยนำระบบ Socialist-Oriented Market Economy ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจระบบตลาดกับการปกครองระบอบสังคมนิยม มาใช้เป็นครั้งแรก มีการยกเลิกการกำหนดราคาและเปิดให้มีการตั้งบริษัทเอกชนได้ เริ่มเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศและขยายการค้าระหว่างประเทศ โดยมีพัฒนาการสำคัญคือการจัดทำความตกลงการค้ากับสหรัฐฯ เมื่อปี ค.ศ. 2001 และการเข้าเป็นสมาชิก WTO เมื่อปี ค.ศ. 2007

เศรษฐกิจเวียดนามมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดนับตั้งแต่การประกาศใช้นโยบาย Doi Moi จาก GDP ประมาณ 1 ใน 3 ของไทยเมื่อปี ค.ศ. 1986 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 83 ของไทยเมื่อปี ค.ศ. 2023⁹ โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 6.6 ต่อปี โดยรายงาน *The World in 2050* ของ Price Waterhouse Cooper¹⁰ ทำนายว่า เศรษฐกิจเวียดนามจะขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.1 ต่อปี และจะมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 20 ของโลกภายในปี ค.ศ. 2050 ในขณะที่ขนาดเศรษฐกิจของไทยจะตกไปอยู่อันดับที่ 25 ของโลก

⁹ World Bank, *World Development Indicators*, [Online], 2024, Available from: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.

¹⁰ Price Waterhouse Cooper, *The World in 2050*, [Online], 2017, Available from: <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf>.

ปัจจุบัน โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนามได้เปลี่ยนไปเป็นการพึ่งพาการผลิตและส่งออกมากขึ้น โดยจากข้อมูลปี ค.ศ. 2023 ภาคการเกษตรมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 12 ของ GDP ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรม และภาคการค้าและบริการ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 37.1 และ 42.5 ตามลำดับ¹¹ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 1 ทั้งนี้ สินค้าส่งออกหลักของเวียดนาม ได้แก่ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ และชิ้นส่วน โทรศัพท์และชิ้นส่วน เครื่องจักรและชิ้นส่วน เครื่องนุ่งห่ม รองเท้า โดยมีตลาดส่งออกหลัก คือ สหรัฐฯ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น

ภาพที่ 1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

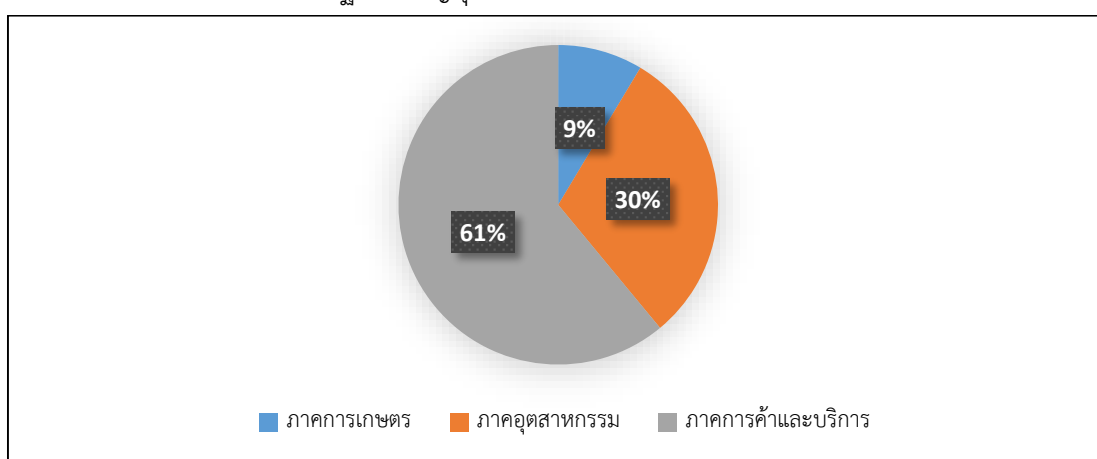
2.2.1.1 พัฒนาการและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยระหว่างทศวรรษที่ 1980-2020

เช่นเดียวกับเวียดนาม ประเทศไทยมีพื้นฐานมาจากการทำการเกษตร โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญ คือ การทำความตกลง Plaza Accord เมื่อปี ค.ศ. 1985 ระหว่างสหรัฐฯ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น และเยอรมนีตะวันตก (ในขณะนั้น) ในการบังคับขึ้นค่าเงินเยนและมาร์คเยอรมันเมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อลดการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ โดยเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นเริ่มย้ายฐานการผลิตออกมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 9.3 ระหว่างปี ค.ศ. 1987-1996 อย่างไรก็ตาม วิกฤติเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 และปัจจัยอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะความขัดแย้งทางการเมืองและ

¹¹ Vietnam General Statistics Office, Gross domestic product at current prices by economic sector, [Online], 2024, Available from: <https://www.gso.gov.vn/en/px-web/?pxid=E0302&theme=National%20Accounts%20and%20State%20budget>.

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลายครั้งในช่วงกว่าสองทศวรรษต่อมาทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวลดลง โดยในช่วงปี ค.ศ. 2007-2023 เศรษฐกิจไทยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.5¹²

ปัจจุบัน โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยมีความคล้ายคลึงกับเวียดนาม โดยภาคการเกษตรของไทยมีส่วนเพียงร้อยละ 8.6 ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและภาคการค้าและบริการมีส่วนร้อยละ 30.4 และ 61 ตามลำดับ¹³ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 2 ทั้งนี้ สินค้าส่งออกหลักของไทย ได้แก่ เครื่องจักรและชิ้นส่วน แผงวงจรรีเลย์ทรานซิสต์ ตลอดจนยานพาหนะและชิ้นส่วน โดยมีตลาดส่งออกหลัก คือ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น

ภาพที่ 2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย

ในแง่การค้า ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 1 ของเวียดนามในอาเซียน และอันดับที่ 6 ของทั่วโลก ในขณะที่เวียดนามเป็นคู่ค้าอันดับที่ 2 ของไทยในอาเซียน และอันดับที่ 8 ของทั่วโลก ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 1 และ 2 โดยไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้าเวียดนามมาโดยตลอด และเป็นประเด็นที่ฝ่ายเวียดนามมักหยิบยกขอให้ไทยสนับสนุนให้การค้าระหว่างทั้งสองประเทศมีความสมดุลมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นที่สังเกตว่า จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และไต้หวัน ต่างเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยและเวียดนาม

¹² World Bank, World Development Indicators, [Online], 2024, Available from: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.

¹³ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายไตรมาส, [ออนไลน์], 2567, แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13217&filename=qsgdp_page.

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าระหว่างเวียดนามกับคู่ค้าสำคัญ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

อันดับที่	เขตเศรษฐกิจ	เวียดนามส่งออก	เวียดนามนำเข้า	มูลค่าการค้ารวม	ดุลการค้า
1	จีน	61	111	172	-49
2	สหรัฐฯ	97	14	111	83
3	เกาหลีใต้	23	53	76	-29
4	ญี่ปุ่น	23	22	45	2
5	ไต้หวัน	5	18	23	-14
6	ไทย	7	12	19	-5
7	อินเดีย	8	6	14	3
8	อินโดนีเซีย	5.1	8.7	13.8	-3.7
9	ออสเตรเลีย	5	9	14	-3
10	มาเลเซีย	4.9	7.8	12.7	-2.9

ที่มา: สำนักงานสถิติเวียดนาม¹⁴

ตารางที่ 2 มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับคู่ค้าสำคัญ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

อันดับที่	เขตเศรษฐกิจ	เวียดนามส่งออก	เวียดนามนำเข้า	มูลค่าการค้ารวม	ดุลการค้า
1	จีน	34.2	70.8	105.0	-36.7
2	สหรัฐฯ	48.4	19.3	67.7	29.0
3	ญี่ปุ่น	24.6	31.2	55.8	-6.6
4	มาเลเซีย	12.0	13.1	25.1	-1.2
5	ไต้หวัน	4.8	16.6	21.4	-11.8
6	สหรัฐอเมริกา	3.3	15.7	19.1	-12.4
7	ออสเตรเลีย	12.2	6.8	19.1	5.4
8	เวียดนาม	11.2	7.7	19.0	3.5
9	อินโดนีเซีย	10.1	8.3	18.4	1.8
10	สิงคโปร์	10.2	8.1	18.4	2.1

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์¹⁵

¹⁴ Vietnam General Statistics Office, *Statistical Yearbook of Vietnam 2023*, [Online], 2024, Available from: https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2024/06/NIEN-GIAM-THONG-KE-2023_Ban-quyen.pdf.

¹⁵ กระทรวงพาณิชย์, *ประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย*, [ออนไลน์], 2567, แหล่งที่มา:

<https://traderreport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThCountryTrade>.

2.2.1.2 พัฒนาการด้านบทบาทระหว่างประเทศของเวียดนาม

ในด้านบทบาทระหว่างประเทศ เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อปี ค.ศ. 1995 และมีบทบาทสำคัญในอาเซียน โดยเฉพาะในประเด็นทะเลจีนใต้ซึ่งเวียดนามเป็นหนึ่งในประเทศอ้างสิทธิ์ โดยเวียดนามมีบทบาทที่เข้มแข็งในการผลักดันการเจรจาและการประสานงานระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อสนับสนุนการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสันติและสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ไทยพยายามรักษาความเป็นกลางเนื่องจากไทยมิได้เป็นประเทศอ้างสิทธิ์ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอ้างสิทธิ์ทุกประเทศ ซึ่งในอนาคต เวียดนามอาจพยายามโน้มน้าวให้ไทยมีท่าทีสนับสนุนเวียดนามและประเทศอ้างสิทธิ์อื่น ๆ ในอาเซียนมากขึ้น โดยตั้งบนพื้นฐานของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของอาเซียน (ASEAN Solidarity) ตลอดจนบริบทความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาค

นอกจากนี้ เวียดนามยังมีบทบาทสำคัญในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเป็นสมาชิกกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ได้แก่ คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) กรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (Mekong-Lancang Cooperation: MLC) หุ่นส่วนลุ่มแม่น้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong-U.S. Partnership: MUSP) ความร่วมมือประเทศลุ่มแม่น้ำโขงกับญี่ปุ่น (Mekong-Japan Cooperation: MJC) และความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation: MGC) โดยนอกจากจะเป็นเวทีสำคัญที่เวียดนามจะแสดงบทบาทนำโดยเฉพาะในบริบทความร่วมมือกับหุ่นส่วนนอกภูมิภาคแล้วยังเป็นกรอบความร่วมมือที่เวียดนามใช้ผลักดันวาระการพัฒนาของอนุภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของไทยที่ให้ความสำคัญกับอาเซียนและกรอบความร่วมมืออื่น ๆ ในอนุภูมิภาค โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือที่ไทยเป็นผู้ริเริ่ม เช่น ACMECS

ในเวทีสหประชาชาติ เวียดนามได้รับเลือกเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) รวม 4 ครั้ง ครั้งล่าสุดระหว่างปี ค.ศ. 2020-2021 โดยเวียดนามมีบทบาทที่แข็งขันในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างกลไกของสหประชาชาติกับอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ในเมียนมา¹⁶

¹⁶ สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำญี่ปุ่น, 10 Highlights on Vietnam's Membership of the United Nations Security Council (UNSC), [ออนไลน์] 2565 แหล่งที่มา: <https://vnembassy-jp.org/en/10-highlights-viet-nams-membership-united-nations-security-council-uns-2020-%E2%80%932021-term>.

นอกจากนี้ เวียดนามยังได้รับเลือกเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council: HRC) รวม 2 ครั้ง ครั้งล่าสุด คือ สมัยปัจจุบัน (ค.ศ. 2023-2025) ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จและบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องของเวียดนามในเวทีระหว่างประเทศ

2.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบเป้าหมายการพัฒนาของไทยและเวียดนาม

นอกจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นจุดกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันระหว่างไทยกับเวียดนามแล้ว ทั้งสองประเทศยังมีเป้าหมายการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะเป้าหมายเป็นศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ ของภูมิภาค ซึ่งทำให้ทั้งสองประเทศต้องช่วงชิงโอกาสดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยในหัวข้อนี้จะเปรียบเทียบเป้าหมายพัฒนาล่าสุดของทั้งสองประเทศ

2.2.2.1 เป้าหมายการพัฒนาของไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างความสมดุลในทุกด้านของเศรษฐกิจและสังคมของไทย โดยประกอบด้วย 5 เป้าหมายหลัก ได้แก่

- 1) การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและการบริการไปสู่เศรษฐกิจที่มีนวัตกรรมเป็นพื้นฐาน โดยมุ่งให้รายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น 8,800 ดอลลาร์สหรัฐ หรือมากกว่า
- 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยมุ่งให้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) อยู่ในระดับสูงมาก
- 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม โดยมุ่งให้ความแตกต่างของความเป็นอยู่ระหว่างกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงสุดร้อยละ 10 (Top 10) กับกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำสุดร้อยละ 40 (Bottom 40) ต่ำกว่า 5 เท่า
- 4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลงจากปกติอย่างน้อยร้อยละ 15
- 5) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2024 นายกรัฐมนตรีของไทย (ในขณะนั้น) ได้ประกาศวิสัยทัศน์ Thailand Vision “IGNITE THAILAND จุดพลัง รวมใจ ไทยต้องเป็นหนึ่ง” โดยมุ่งยกระดับอุตสาหกรรมไทยเพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคใน 8 ด้าน ได้แก่ (1) ศูนย์กลางเมืองท่องเที่ยว (Tourism Hub) (2) ศูนย์กลางด้านการแพทย์และสุขภาพ (Wellness & Medical Hub) (3) ศูนย์กลางอาหาร (Food Hub) (4) ศูนย์กลางการบิน (Aviation Hub) (5) ศูนย์กลางการขนส่งของภูมิภาค (Logistics Hub) (6) ศูนย์กลางผลิตยานยนต์แห่งอนาคต

(Future Mobility Hub) (7) ศูนย์กลางเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy Hub) และ (8) ศูนย์กลางทางการเงิน (Financial Hub)

2.2.2.2 เป้าหมายการพัฒนาของเวียดนาม

สำหรับเวียดนาม มีการประกาศวิสัยทัศน์ Vietnam Vision 2045 ซึ่งมุ่งผลักดันให้เวียดนามกลายเป็นประเทศรายได้สูงภายในปี ค.ศ. 2045 ในโอกาสครบรอบ 100 ปี การประกาศเอกราชของเวียดนาม โดยมีเป้าหมายสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน เน้นการพัฒนาที่สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- 2) นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพิ่มการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพของอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในประเทศ
- 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะของประชากรให้ทันต่อความต้องการของเศรษฐกิจในอนาคต
- 4) ความเท่าเทียมทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ
- 5) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคม การสื่อสาร และพลังงาน เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงกับประเทศอื่น ๆ
- 6) การบริหารจัดการที่ดีและการปฏิรูปกฎหมาย ส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใส พร้อมทั้งการปฏิรูปกฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
- 7) การพัฒนาสังคมดิจิทัล สร้างและพัฒนาสังคมดิจิทัลที่มีความครอบคลุมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน

ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ค.ศ. 2021-2030 โดยมีวิสัยทัศน์ถึงปี ค.ศ. 2050) ตลอดจนแผนพัฒนารายภูมิภาค แผนพัฒนารายจังหวัด และแผนพัฒนารายสาขาต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มุ่งผลักดันให้เวียดนามเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคในด้านต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับ Thailand Vision ของไทย เช่น การยกระดับให้กรุงฮานอยและนครโฮจิมินห์เป็นศูนย์กลางการบินระหว่างประเทศ หรือการผลักดันให้เวียดนามเป็นศูนย์กลางด้านดิจิทัลและศูนย์กลางด้านการเงินของภูมิภาค เป็นต้น

2.2.3 การแข่งขันและความร่วมมือ

2.2.3.1 การแข่งขัน

ตามนัยในข้อ 2.2.1-2.2.2 ไทยและเวียดนามมีแนวโน้มโดยธรรมชาติที่จะแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ ได้แก่

1) การส่งออกสินค้าเกษตร แม้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยและเวียดนามจะมีสัดส่วนของภาคการเกษตรลดลงจากอดีต แต่ประชากรจำนวนมากของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ยังอยู่ในภาคการเกษตร การแข่งขันด้านการส่งออกสินค้าเกษตรจึงส่งผลกระทบต่อประชากรจำนวนมากของประเทศ ทั้งนี้ ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันทำให้สินค้าเกษตรของไทยและเวียดนามมีความคล้ายคลึงกัน ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว และทุเรียน สำหรับข้าว ปัจจุบัน ไทยและเวียดนามส่งออกข้าวในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน โดยเป็นผู้ส่งออกอันดับที่ 2 และ 3 ของโลก มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 16 และ 15 ตามลำดับ¹⁷ ทั้งนี้ เวียดนามมีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าไทย และอยู่ระหว่างการพัฒนาพันธุ์ข้าวคุณภาพเพื่อยกระดับราคา สำหรับทุเรียน เวียดนามได้รับอนุญาตให้ส่งออกทุเรียนสดไปยังจีนเมื่อช่วงปลายปี ค.ศ. 2021 ทำให้ส่วนแบ่งตลาดทุเรียนไทยในจีนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 68 ในปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะลดลงอีกทั้งจากการแข่งขันกับเวียดนาม และมาเลเซียที่เพิ่งได้รับอนุญาตให้ส่งออกทุเรียนสดไปจีนเมื่อช่วงกลางปี ค.ศ. 2024

2) การดึงดูดการลงทุน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ อุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งปัจจุบัน มีบริษัทเทคโนโลยีจำนวนมาก ย้ายและขยายฐานการผลิตในเวียดนาม ทั้งที่เป็นอันิจสงค์จากการแข่งขันทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และจากปัจจัยดึงดูดอื่น ๆ ของเวียดนาม ได้แก่ เสถียรภาพทางการเมือง ต้นทุนการผลิตที่ต่ำ โดยเฉพาะราคาพลังงาน เครือข่ายความตกลงการค้าเสรีที่ครอบคลุมถึง 57 ประเทศ และประชากรในวัยทำงานที่มีผลิตภาพสูง โดยเวียดนามตั้งเป้าให้ตนเองเป็นศูนย์กลางด้านดิจิทัลของภูมิภาค มีการลงทุนด้านการศึกษาวิจัยและการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญจำนวนมาก ซึ่งตัวอย่างความสำเร็จที่สำคัญ คือ บริษัท FPT Corporation บริษัทเทคโนโลยีอันดับหนึ่งของเวียดนามที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วจากการรับพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้บริษัทชั้นนำต่าง ๆ ของโลก อาทิ IBM, Microsoft, Toshiba, Airbus ปัจจุบันมีการขยายธุรกิจไปยังการให้บริการโทรคมนาคม รวมทั้งมีมหาวิทยาลัยเป็นของตนเอง สามารถผลิตวิศวกรคอมพิวเตอร์ได้ปีละหลายหมื่นคน

สำหรับอุตสาหกรรมรถยนต์ โดยเฉพาะรถยนต์แห่งอนาคต ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของไทยภายใต้วิสัยทัศน์ Thailand Vision (IGNITE THAILAND) เวียดนามได้รับความสนใจ

¹⁷ United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, Grain: World Markets and Trade, [Online], 2024, Available from: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/grain.pdf>.

จากนักลงทุนในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา จากการเปิดตัวบริษัท VinFast ผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้า เมื่อปี ค.ศ. 2017 โดยปัจจุบัน บริษัทฯ อยู่ระหว่างการก่อสร้างโรงงานแห่งที่ 2 และแห่งแรกนอกเวียดนามที่มลรัฐ North Carolina สหรัฐฯ มูลค่ากว่า 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม บริษัทฯ ประสบปัญหาหลายด้าน¹⁸ โดยในปี ค.ศ. 2023 สามารถส่งมอบรถยนต์ได้น้อยกว่า 35,000 คัน จากเป้าหมาย 50,000 คัน และกว่าร้อยละ 90 ของยอดขายเป็นการขายให้บริษัทอื่นในเครือ Vingroup ซึ่งเป็นบริษัทแม่ของ VinFast อาทิ บริษัท Green and Smart Mobility (GSM) ผู้ให้บริการแท็กซี่ที่ตั้งขึ้นเมื่อต้นปี ค.ศ. 2023 ภายหลังบริษัท VinFast ประสบปัญหา และบริษัท Vinhome ผู้พัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์ที่นำรถยนต์ VinFast ไปใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการขาย ทั้งนี้ ราคาหลักทรัพย์ของบริษัทฯ ในตลาดหลักทรัพย์ Nasdaq ลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือมูลค่าน้อยกว่าร้อยละ 25 ของราคาเริ่มต้น และเคยลดต่ำสุดเหลือน้อยกว่าร้อยละ 5 ของราคาเริ่มต้น

นอกจากนี้ ไทยและเวียดนามต่างแย่งชิงกันมีบทบาทนำและขยายอิทธิพลในภูมิภาคเพื่อผลักดันผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ จีน รัสเซีย และญี่ปุ่น รวมถึงประเทศที่มีความสำคัญด้านยุทธศาสตร์ เช่น อินเดีย เกาหลีใต้ และออสเตรเลีย โดยเวียดนามสามารถใช้ข้อได้เปรียบด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจ และการรักษาสมดุลความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย ในการดึงดูดความสนใจของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงอย่างสม่ำเสมอระหว่างเวียดนามกับประเทศต่าง ๆ การยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับจีน รัสเซีย อินเดีย เกาหลีใต้ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) วาระปี ค.ศ. 2021-2022 และสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) วาระปี ค.ศ. 2023-2025

2.2.3.2 ความร่วมมือ

นอกจากการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ข้างต้น ไทยและเวียดนามมีความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมหลายด้าน ที่สำคัญ ได้แก่

1) ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ ในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน ไทยและเวียดนามต่างตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือเพื่อส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค โดยเฉพาะการรับมือกับอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย และภัยต่อความมั่นคงในรูปแบบใหม่ (non-traditional security) เช่น โรคระบาด และอาชญากรรม

¹⁸ Hunterbrook, What's going on with VinFast?, [Online], 2024, Available from: <https://hntbrk.com/whats-going-on-with-vinfast/>.

ทางไซเบอร์ เป็นต้น โดยทั้งสองประเทศมีความร่วมมือที่ใกล้ชิด ทั้งในกรอบทวิภาคี กรอบอาเซียน และกรอบพหุภาคีอื่น ๆ

2) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ไทยและเวียดนามมีความร่วมมือด้านการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตของภูมิภาค โดยอาศัยจุดแข็งของแต่ละประเทศในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงกัน เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร การผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น

3) ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและการศึกษา กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยในเวียดนาม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การสนับสนุนการตั้งภาควิชาภาษาไทย/ไทยศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยในระดับปริญญาตรี (ปัจจุบันเปิดสอนใน 4 มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ สามารถผลิตนักศึกษาได้มากกว่า 100 คนต่อปี) การส่งผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครไปช่วยสอน การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกสำหรับอาจารย์และบุคลากรชาวเวียดนาม ตลอดจนการสนับสนุนกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของภาควิชาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือโดยตรงระหว่างมหาวิทยาลัยของไทยและเวียดนาม ทั้งในรูปแบบการให้ทุนการศึกษากลับเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ รวมทั้งการทำวิจัยร่วมในสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 สรุปผลการศึกษา

ตามนัยในข้อ 2.2 ข้างต้น ความคล้ายคลึงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เป้าหมายการพัฒนา นโยบายต่างประเทศ และท่าทีต่อประเทศมหาอำนาจ ต่างผลักดันให้ไทยและเวียดนามต้องแข่งขันกัน ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ ที่ถูกกระตุ้นโดยบริบทปัจจุบันของโลก เช่น การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ซึ่งนำไปสู่การย้ายฐานการผลิต หรือความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับยูเครนที่เป็นเหมือนสงครามตัวแทน (proxy war) ระหว่างกลุ่มประเทศตะวันตกที่นำโดยสหรัฐฯ กับรัสเซีย (ในขณะที่จีนจับตาดูอย่างใกล้ชิดเนื่องจากภัยต่อประเด็นไต้หวัน) ซึ่งนำไปสู่การขยายอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาค นอกจากนี้ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาเสมือน (Artificial Intelligence) และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้การแข่งขันและความขัดแย้งต่าง ๆ ทวีความรุนแรงขึ้น

ในขณะเดียวกัน บริบทโลกเหล่านี้ยังมีนัยต่อการเพิ่มความร่วมมือระหว่างไทยกับเวียดนาม เช่นกัน โดยเฉพาะข้อพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ ตลอดจนเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค โดยทฤษฎีความร่วมมือระหว่างประเทศของ Robert Keohane ระบุว่า รัฐมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันภายใต้การมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests) ตลอดจนการมีความเกี่ยวข้องและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependency) ซึ่งในกรณีของไทยกับเวียดนาม ทั้งสองประเทศมี

ผลประโยชน์ร่วมกันที่จะส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจตลอดจนเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ทั้งในแง่การบริหารจัดการความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ การเสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของอาเซียน (ASEAN Solidarity) การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขง และการรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงในทะเลจีนใต้ โดยผลประโยชน์ร่วมเหล่านี้เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ผลักดันให้ไทยและเวียดนามต้องร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ ไทยและเวียดนามยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันตามทฤษฎีของ Robert Keohane ที่สำคัญ ได้แก่

1) กลไกระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ไทยและเวียดนามเป็นสมาชิกร่วมในหลายกลไกในหลายระดับ ที่สำคัญ ได้แก่ อาเซียน กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) ตลอดจนกลไกต่าง ๆ ในกรอบสหประชาชาติ ซึ่งช่วยให้ไทยและเวียดนามมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแก้ไขข้อพิพาทที่อาจมี

2) กลไกสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ไทยและเวียดนามมีกลไกทวิภาคีร่วมกันจำนวนมาก ที่สำคัญ ได้แก่ กรอบการประชุมร่วมนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (Joint Cabinet Retreat: JCR) คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Joint Commission on Bilateral Cooperation: JCBC) และคณะกรรมการร่วมด้านการค้า (Joint Trade Committee: JTC) นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังมีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งล้วนแต่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และลดความระแวงระหว่างกัน

3) ปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะการเมืองภายในประเทศ ซึ่งในกรณีของไทยและเวียดนาม เป็นทั้งปัจจัยบวกและลบ เช่น ภาคเอกชนในทั้งสองประเทศต่างต้องการผลักดันให้มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนรัฐบาลอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศ และกระแสความคิดเห็นของประชาชนในบางช่วงอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศ

โดยสรุป แม้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามในปัจจุบันมักถูกกล่าวถึงในแง่การแข่งขัน และมีความท้าทายในแง่มุมมองต่าง ๆ แต่ไทยและเวียดนามมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีปัจจัยแวดล้อมอีกจำนวนมากที่เอื้อต่อการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนการเยือนและการพบปะในเวทีต่าง ๆ เพื่อลดความหวาดระแวง และการแบ่งงานบนพื้นฐานความเข้าใจ ดังเห็นได้จากความพยายามของผู้นำทั้งสองประเทศที่จะผลักดันการยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership: CSP) เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศ

โดยในบทต่อไปจะวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมกับความสัมพันธ์คู่แข่งกึ่งหุ้นส่วน
ระหว่างไทยกับเวียดนาม

บทที่ 3

ข้อเสนอ

3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

แม้ทฤษฎี Dual Sector Model หรือ Lewis Model ของ Sir William Arther Lewis¹⁹ มักใช้ในการอธิบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ผ่านกลไกการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยมีแนวคิดที่ว่า แรงงานส่วนเกินจากภาคการเกษตรจะเคลื่อนย้ายไปยังภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีค่าแรงสูงกว่า ทำให้เกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องผ่านการลงทุนเพิ่มจากผลกำไร ในขณะที่ค่าแรงในภาคการเกษตรจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามกลไกตลาดจนเท่ากับค่าแรงในภาคอุตสาหกรรมเมื่อไม่มีแรงงานส่วนเกินเหลือในภาคการเกษตร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในการเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับเวียดนามได้กว้าง ๆ โดยเปรียบเทียบเวียดนามเป็นภาคการผลิต (ไม่จำเป็นต้องเป็นภาคการเกษตร) ที่มีค่าแรงต่ำกว่าไทยและมีแรงงานส่วนเกินจำนวนมาก ในขณะที่ไทยมีอุตสาหกรรมที่มีทุนสูงและมีค่าแรงสูงกว่าเวียดนาม รวมถึงอาจนำมาปรับใช้ในบริบทภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศอื่นในภูมิภาค ซึ่งหัวใจสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวคือการใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ของแต่ละประเทศ และการส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างกัน

3.1.1 การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

จากแนวคิด Dual Sector Model ข้างต้น ไทยและเวียดนามจะสามารถส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของทั้งสองประเทศไปด้วยกันได้ผ่านการส่งเสริมการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตของภูมิภาค เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันร่วม (collective competitiveness) ลดอุปสรรคและค่าใช้จ่ายระหว่างกัน และสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมั่นคง โดยมีแนวทาง ดังนี้

¹⁹ W. Arther Lewis, Economic development with unlimited supplies of labour. The Manchester School (May 1954)

1) การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งข้ามแดนและการเชื่อมโยงโครงข่ายดิจิทัล เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และข้อมูลระหว่างกัน

2) การปรับนโยบายการค้าและการลงทุนเข้าหากัน โดยเฉพาะกฎระเบียบด้านการค้าและการลงทุน

3) การส่งเสริมนิคมอุตสาหกรรมร่วมและเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วม เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) และการเสริมซึ่งกันและกัน (complementarity) ของแต่ละประเทศ โดยเน้นการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และการแบ่งปันทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์

4) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ทั้งระหว่างภาคเอกชนและภาคการศึกษา

3.1.2 ความร่วมมือด้านอื่น ๆ

นอกจากความร่วมมือด้านเศรษฐกิจแล้ว ไทยและเวียดนามยังควรยกระดับกลไกความร่วมมือระหว่างกัน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยมีแนวทาง ดังนี้

1) การยกระดับกลไกความร่วมมือทวิภาคีที่มีอยู่แล้ว เช่น การประชุมร่วม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการ (JCR) และการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (JCBC) ให้ครอบคลุมสาขาความร่วมมือที่กว้างขึ้น ทั้งการเมือง ความมั่นคง และสังคม

2) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษา เช่น การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ และการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันและการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างประชาชน

3) การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคม โดยใช้ประโยชน์จากกลไกความร่วมมือทวิภาคีที่มีอยู่แล้ว เช่น การประชุมร่วมระหว่างสมาคมมิตรภาพไทย-เวียดนาม และสมาคมมิตรภาพเวียดนาม-ไทย เพื่อเสริมการทำงานของภาครัฐให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างไทยกับเวียดนามในกรอบพหุภาคีต่าง ๆ โดยเฉพาะอาเซียน เพื่อสร้างแนวร่วมในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมของทั้งสองประเทศ

3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

3.2.1 สาขาความร่วมมือที่มีศักยภาพ

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนภาคเอกชนไทยในเวียดนามซึ่งมีประสบการณ์การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการค้าการลงทุนในเวียดนามมากกว่า 17 ปี²⁰ และจากการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า สาขาความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมที่จะใช้ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยพิจารณาจากจุดแข็งของทั้งไทยและเวียดนามที่จะสามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ มีดังนี้

1) การส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ไทยและเวียดนามสามารถใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งในการส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด Six Countries, One Destination ของนายกรัฐมนตรีไทย (นายเศรษฐา ทวีสิน ในขณะนั้น) ที่มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบแวะหลายประเทศสำหรับนักท่องเที่ยวจากนอกภูมิภาค ผ่านการอำนวยความสะดวกการผ่านแดน และการทำโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วม ตลอดจนการส่งเสริมโครงการนำร่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ โครงการ ASEAN Drive Tourism ที่มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบแวะหลายประเทศโดยใช้ประโยชน์จากเส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบกระหว่าง ไทย กัมพูชา ลาว เวียดนาม และมาเลเซีย เป็นต้น

2) การส่งเสริมการลงทุนของไทยในเวียดนาม โดยเฉพาะในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ อาทิ การค้าปลีก การแปรรูปสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมสนับสนุน²¹ (supporting industries) เพื่อใช้ประโยชน์ทั้งจากตลาดขนาดใหญ่ที่มีอัตราการเติบโตสูง และโอกาสการส่งออกไปประเทศอื่น

3) การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งทั้งทางบก เรือ และอากาศ เพื่อให้ไทยและเวียดนามเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภูมิภาค โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินและใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเที่ยวบินระหว่างไทยกับเวียดนามและที่หมายอื่น ๆ การเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งทางบกทั้งถนนและรางเพื่อการขนส่งสินค้าไปประเทศที่สาม และการเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งสินค้าทางเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก

4) การเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคตและอุตสาหกรรมดิจิทัล ทั้งที่ผ่านการส่งเสริมนิคมอุตสาหกรรมและ

²⁰ ให้สัมภาษณ์บนพื้นฐานของการไม่เปิดเผยข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

²¹ สินค้าและบริการที่ใช้ในอุตสาหกรรมอื่นที่เป็นอุตสาหกรรมหลัก อาทิ การผลิตวัตถุดิบหรือชิ้นส่วน การซ่อมบำรุง เครื่องจักร บริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และบริการขนส่ง เป็นต้น

เขตเศรษฐกิจพิเศษร่วม การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะช่างเทคนิคและแรงงานมีฝีมือ

5) การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพของภูมิภาค โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมระหว่างไทยกับเวียดนาม ความนิยมไทยและภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการไทยในเวียดนาม ตลอดจนอัตราการเติบโตที่รวดเร็วของกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางถึงสูงในเวียดนาม

6) การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบันเทิง อาหาร และงานศิลปะ ซึ่งเป็นสาขาที่ได้รับความนิยมในเวียดนามและสามารถใช้ประโยชน์จากตลาดขนาดใหญ่ที่มีผู้บริโภคอายุน้อยและกำลังซื้อเพิ่มสูงขึ้นได้

3.2.2 การยกระดับกลไกความร่วมมือ

นอกจากการระบุสาขาความร่วมมือที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะความร่วมมือด้านเศรษฐกิจข้างต้นแล้ว ไทยและเวียดนามสามารถใช้โอกาสการยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) ที่กำลังจะเกิดขึ้น ยกระดับกลไกความร่วมมือระหว่างกันในทุกมิติ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (Plan of Action to Implement the Thailand-Vietnam Comprehensive Strategic Partnership 2025-2030) ที่ต่อยอดจาก Plan of Action on Implementing the Thailand-Vietnam Strengthened Economic Partnership 2022-2027 โดยเฉพาะการขยายความร่วมมือไปในมิติใหม่ ๆ ที่ยังมีได้ถูกบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการฉบับเดิม เช่น ความมั่นคงทางทะเล ความร่วมมือสามฝ่ายในกรอบอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงกับหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาจากนอกภูมิภาค การใช้ประโยชน์จากกลไกภาคเอกชนและประชาสังคม โดยเฉพาะหอการค้าของทั้งสองฝ่าย การจัดตั้งกลไกใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน ตลอดจนกลไกย่อยอื่น ๆ รายสาขา ในขณะเดียวกัน ไทยควรใช้ความระมัดระวังในการดำเนินความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในบางเรื่องที่เป็นประเด็นอ่อนไหว เช่น ความร่วมมือด้านการส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่อาจเป็นช่องทางในการขอให้ไทยส่งตัวกลุ่มบุคคลที่ถูกระบุว่าฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเวียดนาม ซึ่งอาจมีสถานะเป็น Person of Concern ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) และ/หรือ ถูกจับตาโดยประชาคมระหว่างประเทศ

โดยสรุป การยกระดับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์รอบด้าน (Comprehensive Strategic Partnership) ที่กำลังจะเกิดขึ้น เป็นโอกาสอันดีที่ทั้งสองฝ่ายจะยกระดับความร่วมมือระหว่างกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่าย ผ่านการส่งเสริมความเชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ และการใช้ประโยชน์จากกลไกความร่วมมือที่มี เพื่อเปลี่ยนบริบทการเป็นคู่แข่งให้เป็นหุ้นส่วนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

Robert O. Keohane. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. Princeton: Princeton University Press, 1984.

Arther W. Lewis. Economic development with unlimited supplies of labour. The Manchester School, 1954.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงพาณิชย์. ประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา:

<https://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThCountryTrade> [8 สิงหาคม 2567].

ธนาคารแห่งประเทศไทย. EC_XT_063 : ยอดคงค้างเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ/เขตเศรษฐกิจ. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=816&language=TH [28 สิงหาคม 2567].

ธนาคารแห่งประเทศไทย. EC_XT_064 : ยอดคงค้างเงินลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ/เขตเศรษฐกิจ. [ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา:

https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=817&language=TH [26 กรกฎาคม 2567].

สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำญี่ปุ่น. 10 Highlights on Vietnam's Membership of the United Nations Security Council (UNSC). [ออนไลน์]. 2565. แหล่งที่มา:

<https://vnembassy-jp.org/en/10-highlights-viet-nams-membership-united-nations-security-council-uns-2020-%E2%80%932021-term> [8 สิงหาคม 567].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายไตรมาส.

[ออนไลน์]. 2567. แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13217&filename=qgdp_page [19 สิงหาคม 2567].

Hunterbrook. What's going on with VinFast?. [Online]. 2024. Available from:

<https://hntrbrk.com/whats-going-on-with-vinfast/> [19 สิงหาคม 2567].

- Price Waterhouse Cooper. The World in 2050. [Online]. 2017. Available from:
<https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf> [4 สิงหาคม 567].
- United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service. Grain: World Markets and Trade. [Online]. 2024. Available from:
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/grain.pdf> [19 สิงหาคม 2567].
- Vietnam General Statistics Office. Gross domestic product at current prices by economic sector. [Online]. 2024. Available from: <https://www.gso.gov.vn/en/px-web/?pxid=E0302&theme=National%20Accounts%20and%20State%20budget> [8 สิงหาคม 2567].
- Vietnam General Statistics Office. Statistical Yearbook of Vietnam 2023. [Online]. 2024. Available from: https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2024/06/NIEN-GIAM-THONG-KE-2023_Ban-quyen.pdf [8 สิงหาคม 2567].
- World Bank. World Development Indicators. [Online]. 2024. Available from:
<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> [4 สิงหาคม 2567].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายจักรกริช เรืองขจร
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> – B.A. (Economics and Statistics) Victoria University of Wellington – B.Sc. (Computer Science and Mathematics) Victoria University of Wellington – M.A. (Economics) University of Auckland – Ph.D. (Economics) Australian National University
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2549	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองยุโรป 3 กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2551	นักการทูตปฏิบัติการ กองประมวลและวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2552	เลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ
พ.ศ. 2555	นักการทูตชำนาญการ กองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2557	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ และคณะผู้แทนไทยประจำสหภาพยุโรป
พ.ศ. 2562	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) สำนักงานเลขานุการ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2563	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองการเมืองและความมั่นคง กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2565	นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองการเมืองและความมั่นคง กรม อาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2565	รองกงสุลใหญ่ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์